

Ε. Α. ΒΕΤΣΙΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΜΑΝΟΣ
Ο ΠΡΩΤΟΣ ΒΕΝΕΤΟΣ ΠΡΟΞΕΝΟΣ ΣΤΗΝ ΑΡΤΑ ΤΟ 1720
ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ – ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ

(ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΒΕΝΕΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ)

ΑΡΤΑ 2001

ISBN 960-92013-1-8

Πρόλογος

Το 1999 πραγματοποίησα μια σειρά από έρευνες στα Κρατικά αρχεία και τις Βιβλιοθήκες της Βενετίας με σκοπό τη μελέτη ζητημάτων που αφορούν την ιστορία της Άρτας. Ένας από τους στόχους των ερευνών μου αυτών ήταν η ανεύρεση υλικού που αφορούσε τη λειτουργία του βενετικού προξενείου , και αργότερα υποπροξενείου , στην Άρτα κατά τον 18^ο αιώνα. Από το σύνολο των εγγράφων , που συγκεντρώθηκε , παρουσιάζονται σ' αυτή την εργασία δύο έγγραφα που αναφέρονται στα καθήκοντα και στη δικαιοδοσία του πρώτου Βενετού πρόξενου στην Άρτα Γεώργιου Κουμάνου το 1720. Τα έγγραφα αυτά βρίσκονται στο Archivio di Stato di Venezia και στη σειρά Cinque Savi alla Mercanzia , Seconda Serie , Consoli Veneti in Levante , b. 31 , Ouaderno 250 , τμήμα Β' .

Παρουσιάζοντας αυτό το υλικό πιστεύω ότι φωτίζω κάποιες άγνωστες πτυχές της οικονομικής παρουσίας των Βενετών στην τουρκοκρατούμενη Άρτα κατά τον 18^ο αιώνα . Αυτό άλλωστε είναι και το έργο του ιστορικού που ασχολείται με την αρχαική έρευνα. Να βρεί και να προσκομίσει νέα και άγνωστα στοιχεία. Διαφορετικά δε θα είναι ένας ολοκληρωμένος ιστορικός ερευνητής , αλλά μόνο ένας θεωρητικός της Ιστορίας.

Άρτα , Αύγουστος 2001

Ε.Λ.Βέτσιος

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ανεκδ. διδ. διατρ.	: ανέκδοτη διδακτορική διατριβή
A.S.V	: Archivio di Stato di Venezia
b.	: Busta
Βλ.	: βλέπε
f. , ff.	: filza ,filze
ό.π.	: όπου παραπάνω
πρβλ.	: παράβαλε
reg.	: registro
στίχ.	: στίχοι
σ. , σσ.	: σελίδα ,σελίδες
σχετ.	: σχετικά
τ.	: τόμος
υποσ.	: υποσημείωση
χ.αρ.	: χωρίς αρίθμηση

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΜΑΝΟΣ
Ο ΠΡΩΤΟΣ ΒΕΝΕΤΟΣ ΠΡΟΞΕΝΟΣ ΣΤΗΝ ΑΡΤΑ ΤΟ 1720
ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ – ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ

Είναι γνωστό ότι, μετά τη συνθήκη του Passarowitz το 1718¹, η Βενετία έσπευσε να θέσει σε επαναλειτουργία και να συντηρήσει ένα ισχυρό δίκτυο προξενικής εκπροσώπησης της μέσα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, που το έχασε μετά τον ζημιογόνο για το εμπόριό της βενετοτουρκικό πόλεμο (1714-1718)². Σ' αυτή τη στρατηγική εντάσσεται και η ίδρυση προξενείου στην Άρτα, η επίκαιρη εμπορική θέση της οποίας προσείλκυε, από την υστερομεσαιωνική ακόμη περίοδο, το ενδιαφέρον των Βενετών³. Σοβαρό λόγο για το ενδιαφέρον αυτό διαδραμάτισε και η επέκταση του γαλλικού εμπορίου στη Δυτική Ελλάδα, με την ίδρυση γαλλικού προξενείου στην Άρτα⁴, που υποχρέωσε τη Βενετία να επιστρατεύσει όλες τις δυνάμεις της για να αντεπεξέλθει στον νέο αυτό ανταγωνισμό. Έτσι ο Βενετός Βάιλος στην Κωνσταντινούπολη Aloisio Mocenigo στα 1718 κάνει πρόταση για ίδρυση προξενείου στην Άρτα αναγνωρίζοντας τη σημαντική για το βενετικό εμπόριο θέση της⁵. Ήδη από το 1703 η περιοχή της Άρτας

¹ Για τη συνθήκη του Passarowitz βλ. E. Musatti, *Storia di Venezia*, τ. 2, Venezia, σ. 107-124.

² Τα σχετικά με την εγκατάσταση των βενετών προξένων στις σκάλες της Ανατολής ρυθμίζονταν στα άρθρα 14 και 25 της συνθήκης της 21/7/1718, ανάμεσα στη Βενετία και την Τουρκία βλ. σχετ. Ζ. Ν. Τσιρπανλή, *Γιαννιώτες έμποροι και εμπορική πολιτική της Βενετίας (1720-1721)*, (Ανάτυπο από το «Χαριστέιον Σεραφεΐμ Τίκα, Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος»), Θεσσαλονίκη 1984, σ. 475, υποσ. 5. Επίσης βλ. Σ. Π. Λάμπρου, «Τα Βενετικά προξενεία εν Ανατολή τω 1718», *Νέος Ελληνομνήμων* 11 (1914), σσ. 323-326. Για τον προξενικό θεσμό βλ. περισσότερα Μ. Οικονόμου, *Ο θεσμός του προξένου των Ελλήνων Εμπόρων κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας – Το εμπόριο του Αρχιπελάγους και το Ελληνικό προξενείο της Βενετίας*, (ανέκδ. διδ. διατρ.), Αθήνα 1990 της ίδιας, «Το προξενείο του Αρχιπελάγους στο βενετοκρατούμενο Ναύπλιο», *Παρουσία*, τόμος 7 (1991), σσ. 433-481 και «Όψεις της ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας κατά το 17^ο αιώνα. Ο θεσμός του εμπορικού προξένου και το προξενείο των Ελλήνων εμπόρων Οθωμανών υπηκόων στον Χάνδακα», *Παρουσία*, τ. 10 (1994), σσ. 363-438.

³ Βλ. Ε. Γιαννακοπούλου, «Η Άρτα επίκεντρο του ανταγωνισμού των ξένων κατά τον 15^ο και 16^ο αιώνα», *Μνημοσύνη* 12 (1991-1993), σσ. 307-325. Ε.Λ. Βέτσιος, «Το εμπόριο στην περιοχή της Άρτας στους υστερο-μεσαιωνικούς χρόνους (13^{ος} – 15^{ος} αι.)», *Σκουφάς* 10, τεύχος 85 (1995), σσ. 31-33 του ίδιου, «Το εμπόριο στην περιοχή της Άρτας από την κατάληψη της πόλης (1449) μέχρι τα τέλη του 17^{ου} αιώνα», *Σκουφάς* 10, τεύχη 86-87 (1996-1997), σσ. 155-162.

⁴ Για το γαλλικό προξενείο που ιδρύθηκε στη Άρτα το 1702 βλ. Γ. Σιορόκας, *Το Γαλλικό προξενείο της Άρτας (1702-1789)*, Ιωάννινα 1981.

⁵ A.S.V., *Cinque Savi alla Mercanzia*, *Consoli Veneti in Levante*, b.32, *Quaderno* 92 (*Console Veneto in Salonichio*), (1718, Febraro 22): «...Che siccome con la

περιλαμβάνεται στα όρια της δικαιοδοσίας του βενετικού προξενείου της Ναυπάκτου⁶, το οποίο μετά το 1718 λειτουργεί ως υποπροξενείο της Πάτρας. Τελικά στις 2 Μαΐου 1720 οι 'Cinque Savi alla Mercanzia'⁷ εκλέγουν ως Βενετό πρόξενο στην Άρτα τον Γεώργιο Κουμάνο του Εμμανουήλ⁸. Με αυτή τους την απόφαση υποδήλωναν μάλλον την πρόθεσή τους να ιδρύσουν προξενείο στην Άρτα, στη δικαιοδοσία του οποίου θα υπάγονταν και η Ναύπακτος, η οποία θα ήταν έδρα υποπροξενείου⁹.

Τα καθήκοντα που αναθέτονταν στον Γ. Κουμάνο παρουσιάζονται αναλυτικά στην απόφαση της αρχής των Πέντε Σοφών του Εμπορίου. Η απόφαση αυτή εκδόθηκε στις 27 Μαΐου 1720 και αποτέλεσε τον κανονισμό λειτουργίας του προξενείου. Σύμφωνα, λοιπόν, με τις 'Commissioni per il Console in Arta' ο Γ. Κουμάνος όφειλε να κατοικήσει και να κάνει έδρα του την Άρτα. Τα όρια δικαιοδοσίας του προξενείου ήταν αρκετά εκτεταμένα, καθώς περιλάμβανε όλη την περιοχή από την Άρτα μέχρι την Ναύπακτο και τα Σάλωνα, τις ακτές και τα μέρη φόρτωσης και εκφόρτωσης των πλοίων που βρίσκονταν

passata sera furono da capi di piazza proposti i consoli di Durazzo, Smirne e Morea così con la seconda qui inserta No. 1 vengono aggiunti quei per il Regno di Candia, per la scala di Salonichio e per quella del Arta» πρβλ. Ν. Σβορώνος, *Το εμπόριο της Θεσσαλονίκης τον 18^ο αιώνα*, Αθήνα 1996, σ. 202 · Μ. Αθανασιάδου, *Εμπορικές σχέσεις Θεσσαλονίκης – Βενετίας κατά τον 18^ο αιώνα*, (ανεκδ. διδ. διατρ.), Θεσσαλονίκη 2000, σ. 46, υποσ. 34.

⁶ A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia, Seconda Serie, Consoli Veneti in Levante, b.31, Quaderno 250, τμήμα β', γ.αρ. (1703, Νοεμβρίου 22).

⁷ Οι Cinque Savi alla Mercanzia ήταν μια δημόσια υπηρεσία που δημιουργήθηκε στα 1516 και επιμελούνταν τα θέματα του εμπορίου, ακόμη και της βιομηχανίας, όπου αυτά άπτονταν του εμπορίου. Κύριος σκοπός των Cinque Savi alla Mercanzia ήταν η εύρεση νέων δρόμων και τρόπων για την ανάπτυξη του εμπορίου και γι' αυτό συμβούλευαν τη Γερουσία πριν τη λήψη σχετικών αποφάσεων και χορήγηση προνομίων. Οι κανονισμοί μάλιστα που έβγαζαν, κατά την άποψη έγκυρων σύγχρονων ιστορικών, «ήταν πολύτιμα συγγράμματα, όπου φαίνεται η ειλικρίνεια των απόψεών τους και το πάθος τους για τελειότητα και όπου κάλλιστα θα μπορούσε να στηριχθεί μια εμπεριστατωμένη Ιστορία του βενετικού εμπορίου»: βλ. S. Romanin, *Storia Documentata di Venezia*, τ. 8, Βενετία 1974, σ. 247.

⁸ Ο Γ. Κουμάνος (ή Κούμανος) καταγόταν από την Κρήτη και διατέλεσε για αρκετά χρόνια πρόξενος της Βενετίας σε διάφορες πόλεις, όπως το Δυρράχιο και η Ναύπακτος. Περισσότερα γι' αυτόν βλ. Κ. Σάθας, *Ειδήσεις τινές περί εμπορίου και φορολογίας εν Ελλάδι επί Τουρκοκρατίας*, (Ανατύπωση εκ της «Οικονομικής Επιθεωρήσεως» 1878-79), Αθήνα 1977, σσ. 16-20 & 40-42. Επίσης βλ. Κ. Δ. Μέρτζιου, *Μνημεία Μακεδονικής Ιστορίας*, Θεσσαλονίκη 1947, σσ. 266-267 · Γ. Λαΐου, *Η Σιάτιστα και οι εμπορικοί οίκοι Χατζημιχαήλ και Μανούση (17^{ος} -19^{ος} αι.)*, Θεσσαλονίκη 1982, σ.14 · Α. Αρχοντίδη, *Η Βενετοκρατία στη Δυτική Ελλάδα (1684-1699) – Συμβολή στην ιστορία του Αμβρακικού κόλπου και της Αιτωλοακαρνανίας*, Θεσσαλονίκη 1983, σ. 100, υποσ. 41.

⁹ Βλ. Μ. Οικονόμου, ό.π. *Ο θεσμός του προξένου των Ελλήνων Εμπόρων ...*, σ. 184.

στην έκταση αυτή. Ο Γ. Κουμάνος όφειλε να αναλάβει και να εξασκήσει τα προξενικά του καθήκοντα προσωπικά και όχι μέσω κάποιου αναπληρωτή , εκτελώντας με ακρίβεια και υπευθυνότητα όλα τα καθήκοντα που του αναθέτονταν. Η χρονική διάρκεια της θητείας του ήταν για πέντε χρόνια από την ημέρα εκλογής του (2 Μαΐου 1720) και θα τελείωνε την 1^η Μαΐου του 1725. Με το τέλος αυτού του χρονικού διαστήματος η αρχή των Πέντε Σοφών του Εμπορίου θα προέβαινε στην ανανέωση της θητείας του ή θα προχωρούσε στην εκλογή νέου προξένου ανάλογα με το τι θα έκρινε ενδεδειγμένο και επωφελές για το συμφέρον της Γαληνότατης Δημοκρατίας. Αυτό βέβαια θα γινόταν κάθε φορά , δηλαδή από πενταετία σε πενταετία , με τη διαδικασία που προέβλεπαν οι αποφάσεις της Γερουσίας της 10^{ης} Δεκεμβρίου 1699 ¹⁰ , 21^{ης} Φεβρουαρίου 1715 και 2ας Μαρτίου 1719 ¹¹.

Κύριο καθήκον του προξένου ήταν η προστασία των συμφερόντων του βενετικού κράτους , και η παροχή κάθε διευκόλυνσης προς τους Βενετούς υπηκόους , για να μπορούν αυτοί να εξασκούν απρόσκοπτα τις εμπορικές τους δραστηριότητες . Στα πλαίσια αυτά ο πρόξενος φρόντιζε ώστε να μην ζημιώνονταν οι περιουσίες των Βενετών υπηκόων που εμπορεύονταν στην περιοχή της δικαιοδοσίας του προξενείου και μεριμνούσε επιμελώς για την ασφαλή αποθήκευση και αποστολή των εμπορευμάτων τους. Επίσης υποχρέωσή του ήταν να κοινοποιεί ανά τακτά χρονικά διαστήματα στην αρχή των Πέντε Σοφών του Εμπορίου ένα κατάλογο τόσο με το είδος και την ποσότητα των εμπορευμάτων που διακινούνταν στην περιοχή , όσο και με τα βενετικά πλοία (bastimenti) που αγκυροβολούσαν στις σκάλες και τα λιμάνια της περιοχής δικαιοδοσίας του προξενείου. Οι κατάλογοι αυτοί , αντίγραφα των οποίων αποστέλλονταν στη Βενετία , αριθμούνταν και φυλάσσονταν στο αρχείο του προξενείου για ελέγχους που ενδεχόμενα χρειαζόνταν να γίνουν ¹².

Παράλληλα ο πρόξενος φρόντιζε ώστε τα εμπορεύματα που διακινούσαν οι Βενετοί υπήκοοι στην περιοχή του προξενείου να

¹⁰ A.S.V. , Senato , Mar , reg. 165 , f. 207 . Το διάταγμα αυτό της Γερουσίας ορίζει τη χρονική διάρκεια της προξενικής θητείας , που μέχρι τότε ήταν ισόβια (εκτός κάποιων εξαιρέσεων) , σε πενταετή . Το διάταγμα αυτό ανανεώνεται με το αντίστοιχο της 21^{ης} Φεβρουαρίου 1715 m.v. Αντίγραφο του βλ. στο A.S.V. , Cinque Savi alla Mercanzia , b. 26 , Quaderno 215.

¹¹ A.S.V. , Senato Mar , reg. 185 , ff. 1-3v . Το διάταγμα αυτό ανανεώνει τα διατάγματα του 1699 και 1715 και μεταξύ των άλλων ορίζει το ύψος των προξενικών δικαιωμάτων και περιορίζει το δικαίωμα των προξένων να εγκαθιστούν υποπροξένους. Επίσης βλ. Παράρτημα , έγγραφο 1 , στίχ. 4-15 και έγγραφο 2 , στίχ. 8-19.

¹² Βλ. Παράρτημα , έγγραφο 2 , στίχ. 21-32.

αποστέλλονται σ' αυτή την πόλη (in questa città)¹³, εφόσον απαγορευόταν ρητά στους ίδιους, από τους νόμους, να στέλνουν τα εμπορεύματα τους σε κάποιο άλλο μέρος που ανήκε σε ξένο κράτος, μέσα ή έξω από τον κόλπο (dentro o fuori del Golfo)¹⁴. Αυτό θα γινόταν για να κυκλοφορούν όλο και περισσότερα βενετικά πλοία, προαναγγέλλοντας σε όλους που απασχολούνται με το εμπόριο (καπετάνιους, αξιωματούχους, γραμματείς) ότι η παραβίαση των νόμων προέβλεπε αυστηρές ποινές, σύμφωνα με τα διατάγματα της 10^{ης} Ιουλίου 1709 και 16^{ης} Μαΐου 1714¹⁵.

Ο πρόξενος όφειλε, επίσης, εφόσον συνέτρεχαν λόγοι για δημιουργία θέσεων υποπροξένου, αναπληρωτή προξένου και πράκτορα, να υποβάλλει αυτούς τους λόγους στην αρχή των Πέντε Σοφών του Εμπορίου. Παράλληλα θα γνωστοποιούσε αν υπήρχαν Βενετοί υπήκοοι σε εκείνα τα μέρη κατάλληλοι γι' αυτές τις θέσεις, χωρίς όμως ο ίδιος να αναλάβει κάποια πρωτοβουλία για πρόσληψη αυτών των προσώπων. Επιπλέον όφειλε σύμφωνα με το διάταγμα της 2ας Μαρτίου 1719 να απαιτεί το 1% και όχι περισσότερο ως προξενικό δικαίωμα για τα εμπορεύματα τόσο των Βενετών υπηκόων όσο και των ξένων, τα οποία φορτώνονταν σε βενετικά πλοία στα λιμάνια και τις σκάλες της δικαιοδοσίας του προξενείου¹⁶. Αυτό θα συνέβαινε προσωρινά, για να μπορέσει αργότερα η αρχή των Πέντε Σοφών του Εμπορίου, σταθμίζοντας τις περιστάσεις, να περιορίσει τα επιβαρυντικά μέτρα για τα φορτία αποβλέποντας έτσι στην ανακούφιση της εμπορικής δραστηριότητας¹⁷.

Υποχρεωνόταν ακόμη ο πρόξενος να επαγρυπνεί ώστε στις σκάλες της Άρτας, των Σαλώνων, της Ναυπάκτου, στις ακτές και στα μέρη φόρτωσης και εκφόρτωσης των πλοίων της περιοχής του προξενείου οι

¹³ Προφανώς υποδηλώνεται η Κυρίαρχη πόλη της Βενετίας, στην οποία βάσει της αρχής της Κυριαρχίας (Dominante) « όλα ανεξαιρέτως τα εμπορεύματα, είτε εξ υποτελών χωρών εις υποτελείς χώρας είτε εκ ξένων χωρών εις ξένας χώρας, έδει να διαμετακομισθώσι δια της της πόλεως της Βενετίας», βλ. Α. Μ. Ανδρεάδης, *Περί της Οικονομικής Διοικήσεως της Επτανήσου επί Βενετοκρατίας*, Αθήναι 1914, τ. 1, σ. 78.

¹⁴ Οι Βενετοί λόγω της κυριαρχίας τους στην Αδριατική θάλασσα και τα παραλία της θεωρούσαν αυτήν ως Βενετικό κόλπο (Golfo), βλ. Α.Μ.Ανδρεάδης, *ό.π.*, σ. 87.

¹⁵ Βλ. Παράρτημα, έγγραφο 2, στίχ. 33-43.

¹⁶ Για τα προξενικά δικαιώματα βλ. Α.Σ.Υ., Cinque Savi alla Mercanzia, Prima serie, b. 771, Suppliche per ottenere consolati, έγγραφο σε φάκελο που επιγράφεται «Emolumento ai consoli». Επίσης βλ. Κ. Σάθα, *ό.π.*, σ. 20. Κ. Γαβριλιάδη, «Οι σχέσεις των Ελλήνων εμπόρων με το Προξενείο της Βενετίας στην Πάτρα (1720-1767)», *Ο ελληνικός κόσμος ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση 1453 -1981, Πρακτικά του Α' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών (Βερολίνο, 2-4 Οκτωβρίου 1998)*, Αθήνα 1999, τ. Β', σ. 30.

¹⁷ Βλ. Παράρτημα, έγγραφο 1. στίχ. 19-25 και έγγραφο 2, στίχ. 47-55.

Βενετοί έμποροι να πληρώνουν φόρο (εξαγωγής των οθωμανικών προϊόντων) που αναλογούσε στο 3% της αξίας των εμπορευμάτων και όχι περισσότερο¹⁸. Παράλληλα όφειλε να διευθετεί κάθε διαφορά που προέκυπτε μεταξύ Τούρκων και Βενετών υπηκόων λαμβάνοντας μέτρα για τη διευθέτηση αυτών των διαφορών. Έτσι θα αποφεύγονταν οι φιλονικίες και οι προσφυγές στους Τούρκους διοικητές για επίλυση των σχετικών προβλημάτων¹⁹.

Τέλος ο πρόξενος όφειλε να φροντίζει με προσεκτικό τρόπο τη προσωρινή φόρτωση ξένων εμπορευμάτων πάνω σε ξένα πλοία με σκοπό να μεταφορτωθούν σε βενετικά πλοία, κάνοντας γνωστό στους ενδιαφερομένους και στους ιδιοκτήτες, που φόρτωναν σε βενετικά πλοία στις σκάλες δικαιοδοσίας του προξενείου και ιδιαίτερα στη Σαγιαδά, την απαλλαγή από το 1/3 του φόρου της μεσιτείας (Sansarie²⁰). Αυτό θα συνέβαινε σύμφωνα με τα διατάγματα της 15^{ης} Απριλίου 1719 και 24^{ης} Απριλίου 1719²¹.

Κλείνοντας τη παρουσίαση του θέματος θα ήθελα να τονίσω ότι τελικά η Πύλη δεν παραχώρησε το απαραίτητο βεράτι για την εγκατάσταση του προξενείου στην Άρτα, καθώς ερμηνεύοντας διαφορετικά το άρθρο 14 της συνθήκης του Passarowitz, ήταν ιδιαίτερα επιφυλακτική στη σύσταση νέων προξενείων²². Η επιφυλακτικότητα αυτή πήγαζε από την πεποίθηση των Τούρκων ότι επηρεάζεται η είσπραξη του χαρατσιού, διότι οι πρόξενοι δημιουργούσαν προστατευόμενους, οι οποίοι απαλλάσσονταν του κεφαλικού φόρου, και ακόμη ότι οι πρόξενοι βρίσκονταν σε στενή επαφή με πειρατές με τους οποίους έπειτα μοιράζονταν τα αθέμιτα κέρδη²³. Τελικά τον Γ. Κουμάνο τον συναντάμε να εγκαθίσταται στην Άρτα το 1728, οπότε αρχίζει και η λειτουργία του προξενείου²⁴.

¹⁸ Βλ. Κ. Σάθας, ό.π., σ. 6.

¹⁹ Βλ. Παράρτημα, έγγραφο 2, στίχ. 57-65.

²⁰ Βλ. Κ.Δ. Μέρτζιου ό.π., σ. 109. Μ. Αθανασιάδου ό.π., σσ.292-294.

²¹ Βλ. Παράρτημα, έγγραφο 2, στίχ. 66-72.

²² Βλ. Μ. Αθανασιάδου, ό.π., σ. 49.

²³ Βλ. Κ.Δ. Μέρτζιου, ό.π., σσ. 280-281.

²⁴ A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia, Prima Serie (Consoli), Diversorum, b. 632, χ. αρ. (1728, Μαρτίου 21).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ *

* Ως προς την έκδοση των εγγράφων , εφαρμόστηκαν τα κριτήρια γίνονται κατά κύριο λόγο αποδεκτά ως προς την έκδοση των εγγράφων της νεότερης εποχής . Συγκεκριμένα :

Οι βραχυγραφίες δηλώνονται με παρενθέσεις. Διατηρείται η ορθογραφία των κειμένων , ενώ η στίξη τους διορθώνεται εκεί όπου υπάρχει κίνδυνος παρανοήσεων. Μικρές επεμβάσεις έγιναν στα κεφαλαία. Τέλος το more Veneto έχει αποκατασταθεί.

ΕΓΓΡΑΦΟ 1

A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia, Seconda Serie, Consoli Veneti in Levante, b. 31, τετράδ. 250, τμήμα β', γ. αρ. (1720, Μαΐου 27)

Joannes Cornelius Dei Gracia Dux Venetiar(um) et cetera

Noi Savii alla Merc(anzi)a univ(ers)is et singulis ad quos hec n(omi)ne pervenerint significamus

Che essendo stato eletto p(er) il Mag(istra)to n(ost)ro sotto li due del
5 cor(rent)e mag(gi)o p(er) Console Veneto in Arta d(omino) Zorzi Cumano
qu(ondam) Emanuel, Suddito n(ost)ro, con la soprintendenza di Salona, Lepanto e
loro spiàggie o siano caricatori, il quale, godendo i requisiti più desiderabili e dalle
leggi prescritti, ben promette effetti corrispondenti ad un' ottimo impiego con gli
obblighi et emolumenti espressi e contenuti nelle sue Comissioni; e ciò p(er) il
10 corso d' anni cinque, in ordine alle deliberacioni dell' Ecc(ellentissi)mo Sen(a)to
1699, 10 (decem)bre 1714, 21 feb(rar)o et 1719 2 marzo; doppo il qual tempo si
devenirà o alla elezione di altro o alla sua confermazione, (secon)do parerà
opportuno e conveniente per altri anni cinque; e così di volta in volta nella maniera
che dispongono le pred(ett)e Pub(lic)e Deliberazioni; dovendo esercitar la detta

15 Carica p(er)sonalm(ent)e e non p(er) via di sostituto, oltre l' obbligo di dover
pontualm(ent)e essequire non solo in tutte le sue parti le Comissioni che con la
p(rese)nte elezione gli vengono consegnate, ma gl' incarichi pure tutti che
(secon)do la occasione de tempi gli saranno dati dal Mag(istrat)o n(ost)ro e da
20 Consolato occoresse l' impiego di Vice Consoli, Sostituti o Agenti) rassegnare di
tempo in tempo le notizie al Mag(istrat)o n(ost)ro p(er) dover dipender da quello
che gli sarà prescritto, non potendo verun Console havere ne usare altra facultà
che quella che gli viene da noi conferita nelle Comissioni e Patenti o prendersi alcun
arbitrio nel proposito dei Vice Consoli senza una precisa saputa e permissione del
25 Mag(istra)to in consonanza del dec(re)to 1719 2 mazzo. Per ciò comettimo a
qualunque Suddito del Ser(enissi)mo Dominio Veneto comorante all' Arta,
Lepanto, Salona et in ogni altro luoco, che debba per tale riconoscerlo; e
preghiamo tutti li Comandanti e Ministri amici di riconoscerlo medesimamente
p(er) Console n(ost)ro, tenendolo in protezione e prestandogli // ogni assistenza e
30 favore. Siccome dalla benevolenza di essi n(ost)ri amici ci promettiamo e dalla
obbedienza de Sudditi è Pub(lic)a Volontà che cosi sia essequito. Sicuri noi di
ritraere dalla di lui abilità e cognicione frutti corrispondenti non meno ai riguardi
semp(re) importanti del Pub(lic)o Servizio che a quelli pur anche gelosi del
comercio.

35 Datta dal Mag(istra)to de V Savii alla M(ercanzi)a li 27 mag(gio) 1720.

Zuan(n)e Michiel K(avalier) Savio alla Merc(an)zia

G(iovanni) Domenico Tiepolo S(avi)o alla Merc(an)zia

Carlo Pisani K(avalie)r S(avi)o alla Merc(an)zia

Zuan(n)e Basadona S(avi)o alla Merc(an)zia

40 Ghirardo Sagredo P(rocurato)r S(avi)o alla Merc(an)zia.

Στο αριστερό περιθώριο του εγγράφου σημειώνονται με κόκκινο χρώμα τα
εξής: 1720 27 mag(gi)o Patente.

Ioannes Cornelius Dei Gratia Dux Venetiarum etc.

172

27

M
A
11

Latente

Adi Suij alla mesa: Universis, et Singulis ad quos haec nra: pervenerit
Significamus.

che essendo stato eletto il Mes: nro: Sarto li due del Mes: di Consolo.
Cognato in Arca D. Torri Romano qu: Emanuel suddito nro: con la
suprintendenza di Salona, Lepanto e loro Spiegie, e siano concesso
il quale vedendo i requisiti piu desiderabili, e dalle Leggi prescritti.
ben primario effetto corrispondenti ad un ottimo impiego, con gli ob-
blighi et oneramenti esposti, e contonuti nelle due commissioni.
Cio' il corso l'anno cinque in ordine alle deliberazioni dell' Ecc: Sen:
1699: io Eldo: Piria: ni: Del: et irigo a Marco, doppo il qual tempo
si leveranno i due elezioni li altri, o alla sua confermarione no:
gatera opportuna, o conveniente per altri anni cinque, e un li
ultra in ultra nella maniera che dispongono le pred: Pub: deli-
berazioni, volendo esercitar la detta carica di Consolo, e non quia
di Istituto, dove l'obbligo di dover personalmente eseguire non solo in
tutta lo due parti le Commissioni, che con la pred: Razione gli vengono
consegnate, ma gli incarichi pure tutti, che ad: Le occasioni, e ter-
mipi gli saranno dati dal Mes: nro: e la Publica rappresentanza
ancora. Dovendo pure in caso che in alcun Luco del Consolato se-
corra l'impiego di due Consoli, Spiritati, o Agenti, riuognera di
tempo in tempo le notizie il Mes: nro: e dover dipender da quella
che gli sarà presentata, non potendo uerun Consolo hauere, ne
usare altra fedelta, che quella, che gli viene la nra confidenza
nelle Commissioni, e Patenti, o prendersi alcun arbitrio nel proprio
Suo Consolo senza una precisa Saputa, e permissione del Mes:
in فرمانند del Sei: irigo a Marco. Per cui Cometeremo a qualun-
que Suddito del nro Dominio Veneto, Amorante, all' Arca Lepan-
to, Salona, et in ogni altro Luco, che debba per tale nominarlo
e prechiamo tutta l'obediencia, e Manda amici di nominarlo ne-
cessariamente al Sinalo nro: tenendo in preferenza, o primando gli

ogni assistenza, e favore: siccome dalla benevolenza d'essi
no: amici ci promettiamo, e dalla obbedienza de' sudditi, e
volontà, che essi sia eseguita: Siccome di: ritratto della di Lui
abilità e loquacità frutto corrispondenti non meno ai riguardi del
importanza del detto servizio, che a quelli pur anche gelosi del
Comercio.

Carta dal Mag: de' S. S. all' M. G. li 17 mag: 1770: _____

- Juané Michiel S. S. alla M. G.
- G. Domenico Tiepolo S. S. alla M. G.
- Carlo Lyani R. S. alla M. G.
- Juané Bayadona S. S. alla M. G.
- Giuseppe Sagredo S. S. alla M. G.

ΕΓΓΡΑΦΟ 2

A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia, Seconda Serie, Consoli Veneti in Levante, b. 31, τετράδ. 250, τμήμα β', γ. αρ. (1720, Μαΐου 27)

Zuane Michiel K(avalie)r
Gio(vanni) Dom(en)i-co Tiepolo
Carlo Pisani K(avalie)r Savii alla Mercanzia
Gio(vanni) Basadonna
5 Girardo Sagredo P(rocurato)r

Com(m)issioni per il Console in Artà

Essendo stata fatta elezione di te Zorzi Cumano per Console Veneto in Artà con la soprintendenza di Lepanto, Salona, spiagge o siano caricatori, e dovendo il Mag(istra)to n(ost)ro ingiongersi quelle Comissioni che sono repute
10 necessarie e che doverai pontualm(en)te essequire nell' esercizio del tuo Ministero, perciò doverai prender solectam(en)te l' imbarco per quella parte et intraprender l' impiego del Consolato personalm(en)te e non per via di sostituto; e ciò per anni cinque dal giorno della tua elezione, seguita sotto li 2 del corr(en)te mag(gi)o 1720, termineràn(n)o sotto p(ri)mo mag(gi)o 1725; doppo il qual tempo si devenirà o alla
15 elezione di nuovo Console o alla tua confermazione, secondo che sarà reputato proprio e conveniente per altri anni cinque; e così di volta in volta, osia di quinquenio in quinquenio, nella maniera che dispongono li dec(re)ti dell' Ecc(ellentissimo) Sen(at)o 1699 13 dec(emb)re, 1714 21 feb(rar)o, 1719 2 marzo, in tal proposito.

20 Secondo. Doverai abitare e fare la tua residenza in Artà con la soprintendenza dei luochi sopra espressi, invigilando che non siano areccati pregiudizi ne ai Sudditi ne ai loro effetti, procurando la loro solecta spedizione tanto nel ricapito, q(ua)nto nella partenza; e quel più che potesse giovare ai riguardi del commercio, essendo tua particolar incombenza l' assistere, proteggere et
25 agevolare i n(ost)ri Sudditi.

Terzo. Doverai partecipare di tempo in tempo al Mag(istra)to n(ost)ro non solo le notizie che riguardano il Pub(lic)o Servizio, quello del commercio e de sudditi, ma inoltre trasmettere con la mag(i)o)r diligenza una nota tanto delle mercanzie andanti e venienti, q(ua)ntità e qualità delle med(esi)me, q(ua)nto dei bastim(en)ti
30 veneti, che approdassero nella giurisdizione del Consolato; e ciò di volta in volta enumerando le note pred(dett)e per i rincontri che occorressero a mag(i)o)r cautella et anche per esser conservate nella Filza Particolare del Consolato.

Quarto. Soprattutto doverai accudire che le merci di coteste parti siano inviate in q(ue)sta città e particularm(en)te obbligare quelle dei Sudditi, essendo a
35 med(esi)mi espressam(en)te vietato dalle leggi il poterle spedire in alcuna parte de

Stati Esteri dentro o fuori del Golfo; e ciò in aumento sempre mag(i)ore del traffico // veneto e per intiero adempim(en)to della Volontà Pub(lic)a, com(m)ettendo ai cap(ita)ni, scrivani, sopracarichi et altri, a quali occorresse, la esecuzione delle leggi sotto le pene tutte cominate nelle med(es)ime a trasgressori et altre ad arbitrio del
40 Mag(istra)to, come risulta dai due Proclami a stampa del Mag(istra)to n(ost)ro (esecutivi non solo da anteriori dec(re)ti, ma approvati pur anche con altri dec(re)ti particolari) in data 1709 10 lug(li)o et 1714 16 mag(gi)o, che ti vengono consegnati per lume e loro esecuzione.

45 Quinto. Doverai in consonanza della patente essequire pontualm(en)te gli ordini del Mag(istra)to n(ost)ro e de Rappr(ese)ntanti ancora con quella solectudine e vigilanza che ricercano gli affari pub(li)ci e del comercio.

Sesto. Doverai in consonanza pure della pred(ett)a Patente occorrendo in alcuna parte del Consolato l' impiego di Vice Console, Sostituti o Aggenti, avanzare le notizie al Mag(istra)to per dover dipender da quello che ti sarà
50 prescritto, notificando inoltre se vi fossero Sudditi in quelle parti per le opportune risoluzioni senza prendersi alcun arbitrio o facoltà in tal proposito.

Settimo. Doverai in esecuzione del dec(re)to 1719 2 marzo esiggere un per cento e non più sopra tutti gli effetti, tanto de Sudditi, q(ua)nto degli Esteri che fossero caricati ne bastim(en)ti veneti; e ciò provisionalm(en)te per dover poi a
55 proporzione delle congiunture e de tempi restringere le misure del d(ett)o aggravio a solievo del negozio.

Ottavo. Doverai con la mag(i)or applicazione e diligenza invigilare che nelle scale dell' Arta, Salona, Lepanto, spiagge e cargadori, i Sudditi debbano soggiacere al pagam(en)to de dazi a ragion di 3 per cento e non più, in virtù delle
60 Capitulazioni di q(ue)sta ultima Pace, come dalla copia dei articoli in tal proposito che ti vengono consignati.

Nono. Doverai succedendo qualche differenza tra Sudditi e Sudditi Veneti, ovvero tra essi et altre persone, insinuare e promuovere tra le parti i ripieghi che fossero valevoli a componere le difficoltà, perche tutto serve a divertire i liti et
65 i ricorsi a Comandanti Turchi per animarli alla mag(i)or applicazione del negozio.

Decimo. Doverai divertire con destra e cauta maniera q(ua)nto più sia possibile il carico delle merci estere sopra legni estere ad oggetto che siano caricate ne bastimenti veneti, facendo comprendere a quegli interessati e
70 proprietari che caricassero nelle pred(ett)e scale et in particulre alla Bastia sopra legni veneti la esenzione del dazio intitolato T(erz)o dellè Sansarie in virtù del recente dec(re)to 1719 15 ap(ri)le e terminazione esecutiva del Mag(istra)to n(ost)ro 24 ap(ri)le pur 1719, che ti vengono consegnate in copia.

Datta dal Mag(istra)to de V Savii alla Mercanzia li 27 mag(gi)o 1720.

Στο αριστερό περιθώριο της πρώτης σελίδας του εγγράφου υπάρχει με κόκκινο χρώμα η σημείωση: Com(m)issioni.

{	Uanne Michiel R ^o	} Savi alla Mercanzia
{	Sio: Dom ^o Tiepolo	
{	Carlo Lisani R ^o	
{	Sio: Dasadonna	
{	Sivardo Sagredo L ^o	

Comissioni per il Consolo in Arita

Quando stara fatta elezione di te Juri Cumano per Consolo Veneto in Arita con la soprain-
tendenza di Lepanto, Salona, Spiazzie, o siano Cavitaroni, e dovendo il Ma^o
no inqongeti quelle comissioni, che sono reputate necessarie, e che douevai
particularm^{te} eseguire nell'esercizio del tuo Ministore. Le uoi douevai pren-
der sollicitam^{te} l'imbecco per quella parte, et intraprendes l'impiego del
Consolato personalm^{te}, e non per uia d'istruto, e cio per anni cinque dal
giorno della tua elezione sequita sotto li 2 del cor^{te} Mag^o 1725, teu:
minuano sotto p^o Mag^o 1725, doppo il qual tempo si deuenira, o alla
elezione di nuovo Consolo, o alla tua confermazione, secondo che sara
reputato proprio, e conueniente per altri anni cinque, e così d'ultra in
uolta, o sia di quinquenio in quinquenio nella maniera, che si pongono
li d'eci dell'anno Sen^o 1699: 18° Dec^o; 1714: 21 Feb^o; 1719: 2 marzo in
tal proposito.

Comi
oni

1°: Douevai abitare, e fare la tua Residenza in Arita con la soprainendenza dei
Luochi sopra esposti, inuigilando, che non siano ayccati, psequiti ne
ai sudditi, ne ai loro effetti, pcurando la loro solcita speditione tan-
to nel ricapito, qnto nella partenza, e quel più che potene giuare
ai riguardi del Comercio; essendo tuo particulari incombenza l'anistire,
prouegere, et aggrandire i nri sudditi.

2°: Douevai partire, o uia di tempo in tempo al Ma^o no: non solo le notizie, che riguar-
dano il Lul^o servizio, quello del Comercio; e de sudditi; ma in d'is-
trua mēte con la mag^o diligenza una notizia di tutte le mercanzie andate
e uenute; qnta e qualita delle med^o; qnto dei Bastim^{ti} Veneti, che
appodauero nella giurisdizione del Consolato; e cio di uolta in uolta enu-
merando le note pcedi per i vincenti, che occorruero a mag^o couella, et arde
per essei conueniente nella Filza particulari del Consolato.

3°: Sopra tutto douevai ^{particularm^{te}} accudire, che le merci di coteste siano inuiate in qnta lora, e
particularm^{te} affliggere quelle dei sudditi, euendo a mes^o espresam^{te}
vietato dalle leggi il poterle spedire in alcuna parte de stati
dentro, o fuori del Golfo, e cio in aumento sempre mag^o del suo profitto
Veneto.

Veneto, e per intiero adempim^{to} della udienza Lub^a, comessendo ai Capⁱ
Seriuari, Sopra cavidi, et altri a quali occorrene. la esecuzione delle leggi
sotto le penne tutte cominate nelle med^e. a vaxueuoi, et altre ad arbitrio
del Mag^o come risulta dai due librami a stampa del Mag^o riv^o l'ese-
cutivi non solo da antenori decⁱ, ma approbatⁱ per anche con altri decⁱ
particulari in data 1709: 10 lug^o, et 1714: 16 mag^o, che li vengono
consegnati per lume, e loro esecuzione.

5° Dovevai in consonanza della Licenza, eseguire pontualm^{te} gli ordini del
Mag^o n^o, e de' Signoranti ancora con quella sollecitudine, e vigi-
lanza, che ricercano gli affari Lub^a, e del Comercio.

6° Dovevai in consonanza pure della med^a Licenza occorrendo in alcuna parte
del Consolato l'impiego d' Vice Consoli, Secretari, o Agenti: avanzare
le notizie al Mag^o, non dover di mandar da quello, che li sarà pervenuto,
notificando in dove se vi fossero sudditi in quelle parti per la opportuna
risoluzione: senza prendersi alcun arbitrio, o facoltà in tal proposito.

7° Dovevai in esecuzione del dec^o 1713: 2 marzo esigete un per cento, e non più 10:
qua tutti gli effetti tanto de' sudditi quanto degli Esteri che fossero caricati
ne Bastim^{ti} Veneti, e ciò provvisoriamente, per dover poi a proporzione della
congiuntura, e de' tempi versare le mitive del d' appauso a ridio del negozio.

8° Dovevai con la mag^a applicazione, e diligenza in vi g^olave, che nelle Scale bell^e fotta, si
separato, Spagnie, e Cavadori, i sudditi debbano soggiacere al pagam^{to} de
dazi a vagion d' 15 per cento, e non più in virtù delle capitolarioni di q^o sta
ultima pace, come dalla copia dei articoli in tal proposito che li vengono consegnati.

9° Dovevai succedendo qualche differenza tra sudditi, e sudditi Veneti: avere tra essi, et altri
persone insinuare, e promuovere tra le parti i ripieghi che fossero valenti a
comporre le difficoltà, perche tutto serva a disolvere i litigi: et i ricorsi a
Comandanti Turchi: per animarli alla mag^a applicazione del negozio.

10° Dovevai disolvere con dextera, e cauta maniera quanto più sia possibile, il tanto delle
mevci, Breve sopra Regni, Breve ad oggetto che siano caricati ne Basti-
menti Veneti, facendo intendere a quelli: Anteverari, e proprietarij,
che caricassero nelle med^e Scale, et in particolare alla Bastia sopra
Regni Veneti: la esecuzione del Dazio in titolo 1° delle Sanziane in
virtù del recente dec^o 1713: 15 luglio, e l'enumerazione, e esenzione de
noti Mag^o n^o a q^o f^o per 1719: che li vengono consegnati in copia
data dal Mag^o de' V. Sanziane, e Mercuriali, a 17 mag^o 1720.

